

№5

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI

ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymuratov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti professori (Malayziya qirolligi)

Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo'yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo'rayev Abdug'affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyeovich – Farg'ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug'bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Urazaliyev Kamoliddin Tajikulovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo'rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o'g'li – mas'ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O'zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali

23.11.2022-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№R-566966** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№049864**

MUNDARIJA			
1.	Meyliyev Obid Raxmatullaevich	Soliqlarning byudjet daromadlaridagi ahamiyatini oshirish	7
2.	Мирзаева Матлуба Ғайбулла кизи	Тижорат банкларининг капитал базасини мустаҳкамлашнинг методологик ва амалий асосларини такомиллаштириш	14
3.	Жабборов Насриддин Мирзаодилович, Юнусова Шохсанам Муротовна, Бебутова Зулайхо Хамидовна, Сафарова Севара Қахрамон кизи	Тошкент вилояти туристик ҳудудлари имижини модели учун барқарорлик таҳлили	19
4.	Мухамедова Севара Абдуллаевна	Тижорат банкларида кичик бизнес лойиҳаларини кредитлашда банк таваккалчиликларини баҳолаш ва бошқариш тизими	27
5.	Abduqayumov Elyorbek Ulug'bek o'g'li, Yo'ldosheva Oygul Zokir qizi	Janubiy Koreya kinoindustriyasining iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni va ta'siri	33
6.	Umarova Shahnoza	Moliyaviy faoliyat bo'yicha baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish	40
7.	Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	Avtomobilsozlik korxonalarining xarajat samaradorligini ekonometrik modellash	46
8.	Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li	O'zbekistonda auditorlik faoliyatini tashkil etishning zaruriyati va uning ahamiyati	57
9.	Kurbanbayev Jurabek Eruvbayevich, Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li	Auditorlik tekshiruvlarida tashqi tasdiqlardan foydalanish va ichki nazorat tizimining samaradorligini oshirish	66

MOLIYAVIY FAOLIYAT BO‘YICHA BAHOLANGAN MAJBURIYATLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH

Umarova Shahnoza

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

E-mail: shahnozaumarova09051995@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0624-2380

Annotatsiya. Maqolada korxonalarning moliyaviy faoliyati doirasida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan baholangan majburiyatlarni buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotda aks ettirish masalalari tadqiq etilgan. Milliy hisob amaliyoti va IAS 37 talablari qiyoslanib, 6850 – “Moliyaviy faoliyat bo‘yicha baholangan majburiyatlar” ishchi schyotini qo‘llash taklif etilgan. Majburiyatlarni tan olish, baholash va qayta ko‘rib chiqish tartibi amaliy misol asosida asoslangan.

Kalit so‘zlar: moliyaviy faoliyat, baholangan majburiyat, rezerv, kredit, qarz, foiz, penya, IAS 37, moliyaviy hisobot.

УЛУЧШЕНИЕ УЧЕТА ПРЕДПОЛАГАЕМЫХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ ПО ФИНАНСОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Умарова Шахноза

Самаркандский институт экономики и услуг

ORCID: 0000-0002-0624-2380

E-mail: shahnozaumarova09051995@gmail.com

Аннотация. В статье исследованы вопросы учета и отражения в финансовой отчетности оценочных обязательств, возникающих в рамках финансовой деятельности предприятий. На основе требований IAS 37 предложено использование рабочего счета 6850 «Оценочные обязательства по финансовой деятельности» и разработан порядок их признания и оценки.

Ключевые слова: финансовая деятельность, оценочное обязательство, резерв, кредит, заем, проценты, пеня, IAS 37, финансовая отчетность.

IMPROVEMENT OF ACCOUNTING FOR ESTIMATED LIABILITIES BY FINANCIAL ACTIVITY

Umarova Shahnoza

Samarkand Institute of Economics and Service

E-mail: shahnozaumarova09051995@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0624-2380

Abstract. The article examines the accounting and financial reporting of provisions arising from enterprises' financing activities. Based on IAS 37 requirements, the use of a separate working account 6850 "Provisions related to financing activities" is proposed, together with an approach to their recognition and measurement.

Keywords: financing activities, provision, reserve, loan, borrowing, interest, penalty, IAS 37, financial reporting.

Kirish

Korxonalar faoliyatining barqarorligini ta'minlashda moliyaviy resurslarni jalb etish muhim ahamiyat kasb etadi. Amaliyotda xo'jalik yurituvchi subyektlar bank kreditlari, qarz mablag'lari, obligatsiyalar va boshqa moliyalashtirish manbalaridan foydalanadi. Bunday operatsiyalar moliyaviy majburiyatlarni shakllantirishi bilan birga, ularning o'z vaqtida bajarilmasligi natijasida

qo'shimcha moliyaviy majburiyatlar yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin. Kredit va qarz shartnomalarida to'lov muddatlariga rioya qilinmasligi, foizlarning kechiktirilishi, penya va jarimalarning qo'llanilishi, sud da'volari hamda boshqa shartnomaviy holatlar korxona uchun kelgusida iqtisodiy resurslarning chiqib ketish ehtimolini yuzaga keltiradi. Ayrim hollarda bunday majburiyatlarning yakuniy summasi hisobot sanasida aniq bo'lmaydi, biroq mavjud vaziyatdan kelib chiqib, ularni baholash imkoniyati mavjud bo'ladi.

Amaldagi milliy hisob amaliyotida bunday majburiyatlarni hisobga olish ko'pincha majburiyatning aniq summasi yoki uni to'lash zarurati huquqiy jihatdan shakllangandan keyingi bosqich bilan bog'lanadi. Natijada hisobot sanasida mavjud bo'lgan, biroq summasi yoki muddati noaniq majburiyatlar to'g'risidagi axborot hisob va hisobot tizimida yetarli darajada aks ettirilmasligi mumkin.

IAS 37 “Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets” baholangan majburiyatlarni tan olish uchun o'tgan hodisa natijasida mavjud majburiyat shakllangan bo'lishi, iqtisodiy resurslarning chiqib ketishi ehtimoli mavjud bo'lishi va majburiyat summasini ishonchli baholash imkoniyati bo'lishini nazarda tutadi [1; 2]. Baholangan majburiyat eng maqbul baho asosida o'lchanadi; uzoq muddatli majburiyatlarda pulning vaqt qiymati ham hisobga olinadi.

Moliyaviy faoliyat bilan bog'liq baholangan majburiyatlarni alohida hisob obyekti sifatida shakllantirish hisob axborotining analitikligini oshiradi. Kredit va qarzlar bo'yicha ehtimoliy penya, shartnoma shartlarini buzish bilan bog'liq to'lovlar va boshqa moliyaviy risklar korxonaning moliyaviy natijasi hamda kelgusidagi pul oqimlariga ta'sir qilishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, tadqiqotda moliyaviy faoliyat bo'yicha baholangan majburiyatlarni alohida hisobga olish uchun 6850 – “Moliyaviy faoliyat bo'yicha baholangan majburiyatlar” ishchi schyotini joriy etish taklif qilinmoqda. Ushbu schyot orqali majburiyatni dastlabki tan olish, qayta baholash, haqiqiy to'lov bilan taqqoslash va hisobdan chiqarish operatsiyalarini tizimli aks ettirish imkoniyati yaratiladi.

Adabiyotlar sharhi

IAS 37 baholangan majburiyatlarni tan olish, baholash va ochib berishning xalqaro metodologik asosini belgilaydi [1;2]. Mahalliy tadqiqotchilardan F. Ochilov baholangan majburiyatlarni tan olish, baholash va hisobotda yoritish masalalarini tadqiq etgan [7]; Sh. Norbo'tayev baholangan va shartli majburiyatlar hisobini xalqaro standartlar asosida yoritgan [8]; K.B. Urazov va M.E. Po'latov majburiyatlarning buxgalteriya hisobidagi nazariy-amaliy jihatlarini tizimlashtirgan [9]. A. To'ychiev majburiyatlar hisobi va tahlilining nazariy-metodologik muammolarini o'rgangan [10]. Xorijiy adabiyotlarda E. Kieso, J. Weygandt va T. Warfield majburiyatlarni tan olish va baholash masalalarini moliyaviy hisobotning ishonchliligi bilan bog'laydi [5], L. Chaykovskaya va Yu. Yakusheva esa shartli aktivlar va majburiyatlarni hisobda aks ettirishning metodologik jihatlarini tadqiq etgan [6]. Ushbu maqolaning farqli jihati moliyaviy faoliyat bilan bog'liq baholangan majburiyatlarni alohida hisob obyekti sifatida ajratish va ishchi schyot orqali tizimli aks ettirishga qaratilganligidir.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, guruhlash, induksiya va deduksiya, iqtisodiy-mantiqiy tahlil hamda hisob-kitob usullaridan foydalanildi. Milliy hisob amaliyoti IAS 37 talablari bilan qiyoslandi. Moliyaviy faoliyat bo'yicha baholangan majburiyatlarni tan olish va baholash mezonlari aniqlanib, ularni hisobga olish uchun ishchi schyot va buxgalteriya yozuvlari ishlab chiqildi. Amaliy hisob-kitobda ehtimollik asosida kutilayotgan majburiyat summasini aniqlash yondashuvi qo'llandi.

Tahlil va natijalar

Moliyaviy faoliyat doirasida kredit va qarzlar bo'yicha asosiy qarz va foiz majburiyatlari odatda shartnoma shartlari asosida tan olinadi. Biroq to'lov muddatlarining buzilishi, penya va

jarimalar, sud jarayonlari yoki boshqa shartnomaviy holatlar natijasida yuzaga keladigan qo‘shimcha majburiyatlar yakuniy summasi hali aniqlanmagan bo‘lsa ham, hisobot sanasida baholanishi mumkin. IAS 37 bo‘yicha baholangan majburiyatni tan olish kelgusidagi har qanday xarajatni rezervlashtirish degani emas. Buning uchun o‘tgan hodisa natijasida mavjud majburiyat, resurslarning chiqib ketish ehtimoli va ishonchli baholash imkoniyati mavjud bo‘lishi kerak [1; 2]. Shu sababli taklif etilayotgan 6850-schyot faqat ushbu mezonlar bajarilgan moliyaviy faoliyatga oid majburiyatlar uchun qo‘llanishi lozim. Tadqiqot natijasida 6850 – “Moliyaviy faoliyat bo‘yicha baholangan majburiyatlar” ishchi schyotini joriy etish taklif qilindi. Uning analitik hisobini majburiyat turi, kredit yoki qarz manbai, valyuta turi, yuzaga kelish sababi, kutilayotgan to‘lov muddati va ehtimollik darajasi bo‘yicha yuritish maqsadga muvofiq. Taklif etilayotgan schyot amaldagi schyotlar rejasidagi rasmiy schyot nomi sifatida emas, korxonaning ishchi schyotlar rejasida moliyaviy faoliyatga oid baholangan majburiyatlarni alohida identifikatsiya qilishga xizmat qiluvchi mualliflik taklifi sifatida qaraladi.

Biz tadqiqotimiz davomida moliyaviy faoliyat bo‘yicha baholangan majburiyatlarni alohida hisobga olish uchun alohida **6850 – “Moliyaviy faoliyat bo‘yicha baholangan majburiyatlar”** ishchi schyotni hamda uni quyidagicha yuritish uslubiyatini tavsiya etdik (1-jadval).

1-jadval.

**Moliyaviy faoliyat bo‘yicha baholangan majburiyatlar bo‘yicha tavsiya etilayotgan
buxgalteriya o‘tkazmalari¹**

№	Operatsiya mazmuni	Debet	Kredit	Izoh
1	Baholangan majburiyatni dastlabki tan olish (obligatsiya, kredit risklari bo‘yicha)	9690 – Moliyaviy faoliyat bo‘yicha boshqa xarajatlar	6850 Baholangan majburiyatlar	Kelgusidagi ehtimoliy xarajatlar tan olinadi
2	Diskontlash natijasida majburiyat qiymatini oshirish (foiz elementi)	9610 – Foiz xarajatlari	6850	Pulning vaqt qiymati hisobga olinadi
3	Baholangan majburiyat summasini qayta baholash (oshishi)	9690	6850	Risk oshganda
4	Baholangan majburiyat summasini kamaytirish	6850	9690	Risk kamayganda
5	Real to‘lov amalga oshirilganda	6850	5110 – Hisob-kitob schyoti	Majburiyat yopiladi
6	Majburiyat bekor bo‘lsa	6850	9390 – Boshqa daromadlar	Qayta tiklangan foyda sifatida
7	Uzoq muddatli majburiyatlarga o‘tkazish	6850	7850 – Uzoq muddatli majburiyatlar	Muddat o‘zgarganda
8	Qisqa muddatga o‘tkazish	7850	6850	To‘lov muddati yaqinlashganda
9	Valyuta kurslari o‘zgarishi ta’siri	9620 yoki 9540	6850	Valyuta riski
10	Obligatsiya chiqarishda ehtimoliy xarajatlar uchun rezerv	9630	6850	Emissiya bilan bog‘liq risklar

Muallif ishlanmasi.

Baholangan majburiyatlarni alohida hisobga olish orqali moliyaviy hisobotlarda majburiyatlar tarkibi, kelib chiqish manbalari va ularning kelgusidagi moliyaviy ta’siri haqida yanada shaffof va ishonchli axborot shakllantiriladi. Bu esa korxona faoliyatida mavjud risklarni,

¹ Muallif ishlanmasi

xususan, sud da'volari, kafolat majburiyatlari, ekologik to'lovlar, restrukturizatsiya xarajatlari va boshqa ehtimoliy majburiyatlar bilan bog'liq xavflarni to'g'ri baholash imkonini beradi. Natijada investorlar, kreditorlar, aksiyadorlar va boshqa manfaatdor tomonlar korxonaning haqiqiy moliyaviy holati, to'lovga qobiliyati va kelgusidagi moliyaviy yuklamalari to'g'risida aniq tasavvurga ega bo'ladi.

Ishimizda korxonalarning buxgalteriya hisobida baholangan majburiyatlarni hisob va hisobotlarda quyidagi 8 bosqichli ketma-ketlik algoritmi asosida aks ettirish tavsiya etildi (1 - rasm).

1-rasm.

Baholangan majburiyatlarni buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotda aks ettirish ketma-ketlik algoritmi²

Muallif ishlanmasi.

Ishimizda olingan kreditlar bo'yicha baholangan majburiyatlar hisob-kitobi va ularni tavsiya etilgan 6850 – “Moliyaviy faoliyat bo'yicha baholangan majburiyatlar” schyotida aks ettirishning uslubiyati “Shohrud” AJ amaliy materiallari asosida ochildi. Bunda quyidagilar asos qilib olindi: mazkur korxona 2025 yil 16-mayda bir million AQSh dollari miqdorida bir yilga 6% foiz to'lovi miqdoridagi kredit olgan. Shartnomada asosiy qarzni qaytarish muddati kechiktirilganda qarz oluvchi bankka butun kechiktirilgan davr uchun shartnomada belgilangan foiz stavkasining 1.5 barobar oshirilgan miqdorida foiz to'lashi belgilab qo'yilgan. Shuningdek, foizlarni belgilangan muddatda to'lamaganligi va ular bo'yicha muddati o'tgan summalar vujudga kelganligi uchun qarzdor bankka kechiktirilgan to'lovning har bir kuni uchun kechiktirilgan to'lov summasining 0.1% miqdorida, ammo kechiktirilgan to'lov summasining 50%dan oshmagan miqdorda penya to'lashi ham qayd etilgan. Shartnoma shartidan kelib chiqib, quyidagilar aniqlandi: bir oylik asosiy qarz summasi o'rtacha 83 000 AQSh dollari; bir oylik foiz to'lovi o'rtacha 5 000 AQSh dollari; kunlik o'rtacha to'lov 2 900 AQSh dollari; foiz bo'yicha kunlik to'lov summasi 165 AQSh dollari; korxonaning asosiy qarz summasini to'lashdan 10 kun kechikish ehtimoli - 60%; foiz to'lov summasidan 8 kun kechikish ehtimoli 70%.

² Muallif ishlanmasi

Ushbu ma'lumotlar va IAS 37da belgilangan tartib-qoidalarga ko'ra olingan kredit va to'lanadigan foizlar bo'yicha baholangan majburiyat (rezerv) summasi hisob-kitobi 2-jadvalda keltirilgan.

2-jadval.

“Shohrud” AJda 2024 yilda xorijiy valyutadan olingan kreditlar bo'yicha baholangan majburiyatlarning IAS 37da keltirilgan tartib-qoidalarga asosan hisob-kitobi³

№	Majburiyatga oid ko'rsatkich	Hisob-kitob tartibi, summa AQSh dollarida
1.	Asosiy qarz bo'yicha taxminiy to'lov summasi	$165 \cdot 1.5 \cdot 10 = 2475$
2.	Asosiy qarz bo'yicha baholangan majburiyat	$2\,475 \cdot 60\% = 1\,485$
3.	Foiz to'lovlari bo'yicha tahminiy to'lov summasi	$165 \cdot 0.1\% \cdot 8 = 1.32$
4.	F/oiz to'lovlari bo'yicha baholangan majburiyat	$1.32 \cdot 70\% = 0.924$
5.	Umumiy baholangan majburiyat	$1\,485 + 0.924 = 1\,485.924$
6	Milliy valyutadagi umumiy baholangan majburiyat summasi (kurs: 1 AQSh dollari = 12000 sum)	$1\,485.925 \cdot 12\,000 = 17\,831\,100$ so'm

Muallif ishlanmasi

Ishimizda olingan kredit va to'lanadigan foizlar bo'yicha baholangan majburiyat (rezerv) summasiga quyidagi buxgalteriya yozuvlarini berish tavsiya etildi (3-jadval).

3-jadval

“Shohrud” AJda 2024 yilda xorijiy valyutadan olingan kreditlar bo'yicha baholangan majburiyatlarni tavsiya etilgan schyotlarda aks ettirish tartibi⁴

№	Operatsiya mazmuni	Debet	Kredit	Summa
1	Olingan qarzlar va kreditlar bo'yicha baholangan majburiyatlar (rezerv)ning hisoblangan summasiga	9450	6850	17831000
2	Keyinchalik hisobot davri davomida vujudga kelgan haqiqiy jarima summasiga			
2.1	Agar haqiqiy jarima summasi rezervdan kam bo'lsa	6850 6850	5110 9390	15000000 2831000
2.2	Agar haqiqiy jarima summasi rezervdan ko'p bo'lsa	6850 9430	5110 5110	17831000 1169000

Biz tomonimizdan taklif qilinayotgan yondashuvning quyidagi afzalliklari mavjud: *birinchidan*, korxona moliyaviy hisobotida ehtimoliy qarz tavakkalchiliklari to'liq va shaffof qo'rsatiladi; *ikkinchidan*, moliyaviy natijalarni tahlil qilishda real majburiyatlarni hisobga olish imkoni yaratiladi; *uchinchidan*, hisobot foydalanuvchilari (investorlar, auditorlar, kredit tashkilotlari) uchun korxona tavakkalchilik profilini baholash osonlashadi; *to'rtinchidan*, baholangan majburiyatlar uchun alohida schyotlar joriy etilishi hisob tizimini standartlashtirishga yordam beradi; *beshinchidan*, olingan qarzlar bo'yicha baholangan majburiyatlar hisobini tashkil etish orqali korxonalarda tavakkalchiliklarni oldindan aniqlash, ehtimoliy to'lovlarni rejalashtirish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash imkoni yaratiladi.

Xulosa

Moliyaviy faoliyat bo'yicha baholangan majburiyatlarni hisobga olishning asosiy muammosi ularning noaniq summasi yoki yuzaga kelish ehtimoli mavjud bo'lgan davrda hisob axborotida yetarli darajada identifikatsiya qilinmasligi bilan bog'liq.

IAS 37 talablari baholangan majburiyatni tan olishda o'tgan hodisa natijasida mavjud majburiyat, resurslarning chiqib ketish ehtimoli va ishonchli baholash imkoniyati mezonlariga tayanishni talab qiladi. Shuning uchun taklif etilayotgan uslubiyat kelgusidagi barcha xarajatlarni

³ Muallif ishlanmasi

⁴ Muallif ishlanmasi

avtomatik rezervlashtirishni emas, balki ushbu mezonlar bajarilgan majburiyatlarni tan olishni nazarda tutadi.

Moliyaviy faoliyat bo'yicha baholangan majburiyatlarni alohida hisobga olish uchun 6850 – “Moliyaviy faoliyat bo'yicha baholangan majburiyatlar” ishchi schyotini joriy etish hisob axborotining analitikligi va shaffofligini oshiradi.

Taklif etilgan 8 bosqichli algoritm baholangan majburiyatlarni aniqlashdan boshlab ularni hisobotlarda ochib berishgacha bo'lgan jarayonni izchil tashkil etishga imkon beradi. Amaliy misolda ehtimollik asosida hisob-kitob qilish orqali kredit bo'yicha ehtimoliy qo'shimcha moliyaviy yuklama aniqlanib, uni 6850-schyotda aks ettirish tartibi ko'rsatildi.

Umuman olganda, taklif etilayotgan yondashuv moliyaviy faoliyat bilan bog'liq risklarni oldindan aniqlash, ehtimoliy to'lovlarni rejalashtirish, moliyaviy hisobotda majburiyatlar to'g'risidagi axborotning ishonchligini oshirish va boshqaruv qarorlarini axborot bilan ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. IFRS Foundation. IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets. International Accounting Standards Board.
2. IFRS Foundation. IAS 37: recognition, measurement, review and disclosure requirements.
3. O'zbekiston Respublikasining “Buxgalteriya hisobi to'g'risida”gi Qonuni. O'RQ-404-son, 2016 yil 13 aprel.
4. O'zbekiston Respublikasi buxgalteriya hisobi milliy standarti: 9-son BHMS “Pul oqimlari to'g'risidagi hisobot”. 2024 yil.
5. Kieso D.E., Weygandt J.J., Warfield T.D. Intermediate Accounting. Wiley.
6. Чайковская Л.А., Якушева Ю.А. Организационные и методологические подходы к отражению условных активов и обязательств хозяйственной деятельности. Международный бухгалтерский учет. 2007. №2.
7. Ochilov F. Baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish. Green Economy and Development. 2024. Vol. 2, No. 5.
8. Norbo'tayev Sh.J. Baholanadigan majburiyatlarni xalqaro standartlarga muvofiq shartli aktiv va shartli majburiyatlar hisobi. TADQIQOTLAR.UZ. 2024. 33(2). 183–191.
9. Urazov K.B., Po'latov M.E. Buxgalteriya hisobi. Darslik. Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi, 2020. 564 b.
10. To'ychiev A. Majburiyatlar buxgalteriya hisobi va tahlilining nazariy-metodologik muammolari: dissertatsiya. Toshkent, 2011.

